

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Kansallinen demokratiaohjelma on tarpeellinen. Demokratia, oikeusvaltio sekä perus- ja ihmisoikeudet muodostavat yhdessä arvopohjan, jolle suomalainen yhteiskuntajärjestys rakentuu. Tarvitaan demokraattista oikeusvaltiota ja pohjoismaista hyvinvointivaltiota puolustavaa arvokeskustelua nykyistä suuremmassa määrin. Demokratiatyön tavoitteiden saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä, yli hallituskausien ulottuvaa politiikkaa ja hallinnonalat ylittävää laaja-alaista yhteistyötä. Tarvetta on myös lisätä ihmisten tietoa ja riittäviä valmiuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta esimerkiksi media- ja monilukutaitoja vahvistamalla. Erityisesti on huolehdittava kansalaistoimijoiden mahdollisuuksista julkista valtaa kriittisesti tarkastelemaan omaehtoiseen toimintaan.

Suomen Kotiseutuliitto on antanut elokuussa 2022 lausunnon silloisesta luonnoksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi suomalaisesta demokradiapolitiikasta 2020-luvulla: <https://kotiseutuliitto.fi/jarjesto/edunvalvonta/lausunnot/lausunto-luonnoksesta-valtioneuvoston-periaatepaatokseksi-suomalaisesta-demokradiapolitiikasta-2020-luvulla/>

Silloisen periaatepäätöksen sisällöt ja linjaukset ovat pitkälti samat kuin nyt lausuntokierroksella olevassa periaatepäätöksessä. Demokratiatyössä oleellista on pitkäjänteisyys ja hallituskausien yli ulottuva politiikka. Toimenpidesuunnitelman ja konkreettisten toimien on tarpeen ulottua pitkälle tulevaisuuteen.

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

Syrjään jäävien väestöosien sekä nuorten äänestysaktiivisuuden lisääminen on kannatettavaa. Hyvänä apuna tässä voivat olla näitä tahoja tavoittavat kolmannen sektorin toimijat.

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,**
- **äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,**
- **kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,**
- **yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.**

Syrjään jäävien väestönosien sekä nuorten äänestysaktiivisuuden lisääminen on kannatettavaa. Hyvänä apuna tässä voivat olla näitä tahoja tavoittavat kolmannen sektorin toimijat, nuorten käyttämät viestintäkanavat ja -keinot sekä digitaalisuus.

Äänestyspaikkoinakin toimivien kansalaistoiminnan tilojen säilymisestä ja kunnossapidosta on huolehdittava (esim. seurantalot, kylätalot).

Tavoitelinjaus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,**
- **lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.**

Lasten ja nuorten osallisuuden ja nuorten äänestysaktiivisuuden lisääminen on kannatettavaa. Hyvänä apuna tässä voivat olla näitä tahoja tavoittavat kolmannen sektorin toimijat, nuorten käyttämät viestintäkanavat ja -keinot sekä digitaalisuus.

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

Hyvä, että toimenpiteitä koordinoidaan ja sovitetaan yhteen lapsistrategian ja nuorisopoliittisten linjausten kanssa.

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,**
- **tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.**

Nuorisoelementtien tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia tulisi parantaa monissa kunnissa.

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevissa asioissa.

Tämän tulee olla perustavanlaatuinen toimintatapa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,**
- **viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,**
- **jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,**
- **hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,**
- **osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.**

Etenkin nuorten parissa tulee huomioida myös vapaa kansalaistoiminta eli neljännen sektorin toiminta.

Kaikilla nuorilla tulisi olla mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun myös riippumatta henkilökohtaisesta suosiosta. Edustuksellisuus saattaa nuorten kohdalla tarkoittaa erilaisten marginalisoitujen nuorten ja nuorten väestöryhmien jäämistä keskustelun ulkopuolelle. Tästä syystä nuorisovaltuustot eivät riitä nuorison osallistamisen ja aktivoinnin välineeksi.

Oppilaskuntien merkitys varsinkin toisen asteen oppilaitoksissa on myös huomioitava.

Kuntia olisi hyvä kannustaa hyödyntämään mm. osallistavan budjetoinnin mahdollisuuksia erityisesti nuorten aktivoimiseksi.

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

Jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen juurruttaminen ja vakiinnuttaminen on myös tärkeää. Aina ei tarvitse keksiä pyörää uudelleen.

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,
- mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.

-

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

Erittäin kannatettavaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle
- demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.

Kolmannen sektorin ja muiden lähiyhteisötoimijoiden ottaminen mukaan työhön on erittäin kannatettavaa. Demokratiakasvatus ja jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista. Tarve vaikuttaa lähiympäristöä koskevaan päätöksentekoon on monille herättävä tekijä ja ensimmäisen askel demokraattiseen osallistumiseen. Sen voi odottaa vaikuttavan myönteisesti myös äänestysaktiivisuuteen. Kotiseututoimijat kuten kaupunginosa-, asukas- ja kyläyhdistykset voivat toimia yhteistyötahoina, esimerkkeinä ja malleina osallisuuden ja vaikuttamisen teemoihin liittyen.

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.**

Myös kotoutumiseen liitettävässä demokratiainformaatiossa kolmas sektori ja lähiyhteisöt voivat olla merkittävä yhteistyötaho.

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Tämä on erittäin kannatettava tavoite.

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,**
- **jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,**
- **digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,**
- **hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.**

Paikallisessa vuoropuhelussa ja osallistumisessa, oman asuinalueen ja elinympäristön kehittämisessä on syytä huomioida etenkin asukas- ja kaupunginosayhdistykset, kylä- ja kotiseutuyhdistykset, jotka kaikki edistävät oman toiminta-alueensa osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, tavoittavat alueen väestöä laajasti ja joilla jo nyt on luonteva ja toimiva rooli hallinnon ja kansalaisten välisen yhteistyön rakenteena. Kuntien on tarpeen huomioida myös vapaa-ajan asujien ja mökkiläisten näkemykset vuoropuhelussa alueen kehittämisestä.

Keskustelualustojen ylläpitäjien valmiuksia ja mahdollisuuksia laadukkaan ja kaikkia arvostavan hyvän keskusteluilmapiiirin luomiseen on syytä samalla vahvistaa. Käytännön harjoittelu ja toiminta (mm. konkreettinen kulttuuriperinnön ja/tai kulttuuriympäristön hoito ja osallistuminen siihen) toimivat kokemusten mukaan erinomaisesti keskustelun synnyttämisessä ja vuoropuhelun vakiinnuttamisessa.

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,
- kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,
- paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,
- eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.

Paikallisessa vuoropuhelussa ja osallistumisessa, oman asuinalueen ja elinympäristön kehittämisessä on syytä huomioida etenkin asukas- ja kaupunginosayhdistykset, kylä- ja kotiseutuyhdistykset, jotka kaikki edistävät oman toiminta-alueensa osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, tavoittavat alueen väestöä laajasti ja joilla jo nyt on luonteva ja toimiva rooli hallinnon ja kansalaisten välisen yhteistyön rakenteena. Kuntien on tarpeen huomioida myös vapaa-ajan asujien ja mökkiläisten näkemykset vuoropuhelussa alueen kehittämisestä.

Hyvinvointialueiden ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön rakentaminen on vasta alussa, sen tukemiseksi tarvitaan toimia ja resursseja.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,**
- **alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.**

Paikallisessa vuoropuhelussa ja osallistumisessa, oman asuinalueen ja elinympäristön kehittämisessä on syytä huomioida etenkin asukas- ja kaupunginosayhdistykset, kylä- ja kotiseutuyhdistykset, jotka kaikki edistävät oman toiminta-alueensa osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, tavoittavat alueen väestöä laajasti ja joilla jo nyt on luonteva ja toimiva rooli hallinnon ja kansalaisten välisen yhteistyön rakenteena. Kuntien on tarpeen huomioida myös vapaa-ajan asujien ja mökkiläisten näkemykset vuoropuhelussa alueen kehittämisestä.

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

Erittäin kannatettavaa. Merkittävää on, että joillakin osallisilla on lähtökohtainen oikeus prosesseihin osallistumiseen ja joillakin viranomaisilla puolestaan velvollisuus osallistumisen toteuttamiseen. Näiden puolien on joka tapauksessa toteuduttava ja laajempaakin osallistumista on tuettava.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,**
- **asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,**
- **tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,**
- **demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.**

Hyvinvointialueiden ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön rakentaminen on vasta alussa, sen tukemiseksi tarvitaan toimia ja resursseja. Asukasosallisuuden edistämiseksi kannattaa muistaa jo olemassa olevat paikalliset kolmannen sektorin toimijat.

Erityisesti maankäytön suunnittelussa tarvitaan lisää osaamista asukkaiden osallistumisen tukemisesta sekä asukkaiden paikallisen tiedon hyödyntämisestä. Muutkin sektorit hyötyisivät osallistamisosaamisen lisäämisestä.

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,
- yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.

Demokratiapolitiikan toteuttaminen tulee olla sisäänrakennettuna kaikkeen toimintaan ja se on keskeinen osa myös muita valtioneuvoston strategia- ja periaatelinjauksia kuten kulttuuripolitiikkaa, kulttuuriperintöstrategiaa, lapsi- ja nuorisopolitiikkaa jne. Toimenpidelinjaukset ja konkreettiset teot on tärkeää suunnitella ja koordinoita yhteen muiden ohjaavien politiikkatoimien kanssa.

Tulee varmistaa, että julkista toimintaa kriittisesti arvioiva kansalaistoiminta ei joudu rangaistustoimien kohteeksi rahoituksen jaossa.

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seuranta ja läpinäkyvyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,
- osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,

- hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.

-

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

-

Tavoitelinjaus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyyttä.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,
- tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,
- aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,
- osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,
- kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.

Erityisesti vapaan kansalaistoiminnan merkityksen korostaminen on erittäin kannatettavaa.

Tavoitelinjaus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuosituksen toimeenpanon seurantaan kansallisella tasolla.

-

Keskeisiä toimenpiteitä:

- valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,
- kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.

-

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

Tilannekuva antaa hyvän käsityksen valtiotasoisesta demokratian tilasta ja demokratiapolitiikan ohjelmista, mutta se sivuuttaa kokonaan kansalaisten kokemuksen omista mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon. Ja siitä demokratiapolitiikassa lähtökohtaisesti on kyse: kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisen edistämisestä.

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

3

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseksi periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

3

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

-

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

Demokratiatyötä tehdään myös varsinaisen perus- ja ihmisoikeustyön ulkopuolella, erilaisten kansainvälisten ohjelmien ja kansalaisyhteiskunnan varassa toteutuvien toimien kautta. Yksi sellaisista on Euroopan neuvoston ja Euroopan komission yhteinen ohjelma European Heritage Days, jonka tavoitteita on mm. rasismien ja ksenofobian vastaisuus, suvaitsevaisuuden edistäminen sekä kulttuurin ja kulttuuriperinnön moninaisuuden esiin tuominen. Myös kansalaisyhteiskunta toteuttaa siis monin eri tavoin kansainvälistä demokratiayhteistyötä.

<https://kotiseutuliiitto.fi/kulttuuriymparistopaivat/>

<https://www.europeanheritagedays.com/EHD-Programme/About/Mission-Vision>

Punamäki Anna
Suomen Kotiseutuliiitto